

УДК 351.743(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/39221523>

Буга В. В.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
декан факультету №4
Донецького державного університету внутрішніх справ*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА ВЧИНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА

SEPARATE ISSUES OF DETERMINING THE SUBJECT OF THE COMMISSION OF OFFENSES IN THE FIELD OF CONSTRUCTION

У статті наголошено, що важливе значення для вибору напрямів запобігання правопорушенням у сфері будівництва, подальшого розвитку адміністративної деліктології й удосконалення юрисдикційної роботи має дослідження суб'єкта даних протиправних діянь. Юридична характеристика суб'єкта, що посягає на суспільні відносини в будівельній сфері, дозволяє визначити соціально-правову сутність цього виду адміністративних правопорушень. Вивчення і використання класифікаційних характеристик ознак суб'єкта порушень будівельних правил і адміністративних правопорушень, що посягають на нормальну діяльність органів у сфері будівництва, допомагає також краще усвідомити спільне і відмінне між ними, а також сприяє полегшенню виявлення та припинення адміністративних правопорушень.

З'ясовано, що уповноважені органи адміністративної юрисдикції зіштовхуються з цілою низкою проблем, зумовлених відсутністю єдиного розуміння суб'єкта делікту в адміністративному праві та вадами законодавчого опису суб'єктів конкретних адміністративних правопорушень. До суб'єктів вчинення правопорушень у сфері будівництва віднесено: загальний та спеціальний (уповноважена посадова особа юридичної особи – замовника, уповноважена посадова особа юридичної особи – генерального підрядника або підрядника, головний архітектор проекту, головний інженер проекту, експерт, посадова особа, яка здійснює технічний нагляд на будівництві (інженер технічного нагляду), відповідальні виконавці окремих видів робіт (послуг), пов'язаних із створенням об'єктів архітектури, посадова особа підприємства, яке здійснює виробництво або виготовлення будівельних матеріалів, виробів, конструкцій та ін.).

На основі проведеного аналізу реєстру судових рішень, встановлено, що суб'єктами адміністративних правопорушень у сфері будівництва, зазвичай, є: посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності; працівники об'єкта, на якому здійснюється будівництво, зокрема службові особи, які працюють на ньому і виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції; особи, які причетні до процесу будівництва на підставі угод, офіційно працюючі особи, оформлені на підприємстві, установі чи в організації будь-якої форми власності, відповідно до вимог трудового законодавства та вимог інших нормативно-правових актів, що регламентують трудові відносини; особи, які працюють без укладання будь-яких договорів; замовники будівництва; особи, які здійснюють проектування об'єктів та експертизу проектів будівництва; особи, які наділені повноваженнями архітектурно-будівельного контролю; особи, що надають технічні умови інженерного забезпечення об'єкта будівництва.

Ключові слова: *будівництво, сфера будівництва, правопорушення, суб'єкт, фізична особа, юридична особа, підприємство, реагування.*

The article emphasizes that the study of the subject of these illegal acts is of great importance for the selection of directions for the prevention of offenses in the field of construction, the further development of administrative tortology, and the improvement of jurisdictional work. The legal characteristics of the entity that encroaches on social relations in the construction sector allows to determine the socio-legal essence of this type of administrative offense. The study and use of classification characteristics of the subject of violations of construction rules and administrative offenses that encroach on the normal activity of bodies in the field of construction also helps to better understand the common and different between them, and also facilitates the detection and termination of administrative offenses.

It has been found that the authorized bodies of administrative jurisdiction face a number of problems caused by the lack of a unified understanding of the subject of tort in administrative law and defects in the legislative description of the subjects of specific administrative offenses. Subjects committing offenses in the field of construction include: general and special (authorized official of a legal entity – customer, authorized official of legal entity – general contractor or contractor, chief architect of the project, chief engineer of the project, expert, official who carries out technical construc-

tion supervision (technical supervision engineer), responsible executors of certain types of work (services) related to the creation of architectural objects, an official of an enterprise that produces or manufactures building materials, products, structures, etc.).

Based on the analysis of the register of court decisions, it was established that the subjects of administrative offenses in the field of construction are usually: officials of enterprises, institutions, organizations, regardless of the forms of ownership; employees of the object under construction, in particular, officials who work there and perform organizational-administrative or administrative-economic functions; persons who are involved in the construction process on the basis of agreements, officially employed persons registered at an enterprise, institution or organization of any form of ownership, in accordance with the requirements of labor legislation and the requirements of other legal acts regulating labor relations; persons who work without concluding any contracts; construction customers; persons who design objects and examine construction projects; persons who are empowered with the authority of architectural and construction control; persons providing technical conditions for engineering support of the construction facility.

Key words: *construction, field of construction, offense, subject, natural person, legal entity, enterprise, response.*

Набуття Україною державного суверенітету і проголошення її незалежності стали початком будівництва Української державності у напрямку створення громадянського суспільства і правової держави у відповідності з передовим світовим досвідом.

Здійснювана в Україні адміністративно-правова реформа виступає складовою частиною загальної державно-правової реформи і передбачає якісне перетворення усієї сфери державного управління, забезпечення та охорону відповідних суспільних відносин, розробку механізмів надійного захисту прав громадян від неправомірних дій органів (посадових осіб) виконавчої влади і місцевого самоврядування.

Важливе значення для вибору напрямів запобігання правопорушенням у сфері будівництва, подальшого розвитку адміністративної деліктології й удосконалення юрисдикційної роботи має дослідження суб'єкта даних протиправних діянь. Юридична характеристика суб'єкта, що посягає на суспільні відносини в будівельній сфері, дозволяє визначити соціально-правову сутність цього виду адміністративних правопорушень. Вивчення і використання класифікаційних характеристик ознак суб'єкта порушень будівельних правил і адміністративних правопорушень, що посягають на нормальну діяльність органів у сфері будівництва, допомагає також краще усвідомити спільне і відмінне між ними, а також сприяє полегшенню виявлення та припинення адміністративних правопорушень.

В юридичній літературі існують різні підходи до формулювання поняття суб'єкта адміністративного правопорушення (проступку). Так, Л. В. Коваль вважає, що суб'єктом протиправного діяння, а отже, адміністративної

відповідальності, є фізична особа – людина в стані дієздатності й осудності [1, с. 136]. А. Т. Комзюк визначає суб'єктом адміністративного порушення фізичну осудну особу, яка досягла на момент вчинення проступку віку, з якого настає адміністративна відповідальність [2, с. 18]. У свою чергу, варто погодитися із думкою О. А. Заярного, який зазначає, що суб'єкт характеризується також соціально-правовим статусом особи та характеристикою її службових, професійних та особистих властивостей [3, с. 168].

При цьому, чимало вчених-адміністративістів вважають, що суб'єктом адміністративних правопорушень може виступати й юридична особа. В. Б. Авер'янов зауважує, що незважаючи на те, що стосовно юридичних осіб термін «адміністративна відповідальність» безпосередньо не вживається, є підстави стверджувати, що у всіх подібних випадках йдеться саме про адміністративну відповідальність [4, с. 190]. Л. Кравченко та О. Плетньова стверджують, що в умовах розвитку ринкових відносин і появи великої кількості суб'єктів підприємницької діяльності різних організаційно-правових форм норми чинного КУпАП України стосуються не лише фізичних осіб, а й юридичних [5, с. 69]. До такої ж думки схиляється Є. С. Герасименко [6, с. 8].

В. В. Серєда вказує на те, що характеризуючи суб'єкта адміністративного правопорушення, доцільно використовувати поняття адміністративної деліктоздатності як особливої юридичної властивості, що полягає у здатності (можливості) суб'єкта взяти на себе відповідальність за вчинений адміністративний проступок [7, с. 50].

Досягнення суб'єктом правопорушення віку, з якого може наставати адміністративна відповідальність є однією з обов'язкових умов визнання особи винною та відповідальною за вчинене. Згідно зі ст. 12 КУпАП, адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку [8].

Спеціальним суб'єктом є особа, зазначена у диспозиції конкретної статті КУпАП та наділена додатковими ознаками, що є обов'язковими для даного складу делікту. В розрізі аналізу специфіки адміністративних правопорушень (деліктів) варто говорити про наявність такого спеціального суб'єкту як фізична особа підприємницької діяльності та посадова особа.

Сфера будівництва є складним механізмом, у якому взаємодіє велика кількість суб'єктів правопорушень, серед яких посадові особи, які перебувають на різних посадах окремих органів державної влади. У ст. 14 КУпАП зазначено, що посадові особи підлягають адміністративній відповідальності за адміністративні правопорушення, зв'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків [8].

Безпосередньо у статтях Особливої частини КУпАП ознаки посадових осіб не наводяться, що обумовлює необхідність звернення до інших нормативно-правових актів та наукових досліджень. Будучи частиною управлінських кадрів, посадові особи безпосередньо беруть участь у їхньому формуванні та є професійними виконавцями управлінських функцій.

О. П. Світличний визначає посадову особу як фізичну, яка постійно або тимчасово виконує обов'язки укладеним в установленому законом порядку, що пов'язані з виконанням обов'язків керівника, заступника керівника в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, а також інші особи, які з огляду на свої посадові (службові) обов'язки відповідають за виконання вимог, встановлених законами та іншими нормативно-правовими актами, і які входять до виконуваних ними трудових (службових)

обов'язків або на підставі спеціально їм наданих повноважень» [9, с. 208]. Крім повноважень, передбачених посадою, ця категорія осіб наділена правом представляти інтереси тієї чи іншої організаційної структури, або організації в цілому, у відносинах з іншими суб'єктами. А відтак, вона є спеціальним суб'єктом управлінського процесу, що відображено через її правовий статус.

Відповідно до постанови Пленуму Верховного Суду України № 5 від 26 квітня 2002 р. «Про судову практику у справах про хабарництво» при вирішенні питання, чи є та або інша особа службовою, належить керуватися правилами, які викладено в пунктах 1 і 2 примітки до ст. 364 КК України (*Беручи до уваги ст. 96 КУпАП, актуальною є Примітка 1. «Службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною особою підприємства, установи, організації, судом або законом»*) [10]. Окрім того у тексті постанови уточнюється, що особа є службовою не тільки тоді, коли вона здійснює відповідні функції чи виконує обов'язки постійно, а й тоді, коли вона робить це тимчасово або за спеціальним повноваженням, за умови, що зазначені функції чи обов'язки покладені на неї правомочним органом або правомочною службовою особою [11].

Наприклад, аналіз змісту ст. 96, 96-1 та 188-42 КУпАП дозволяє виділити такі категорії спеціальних суб'єктів:

уповноважена посадова особа юридичної особи – замовника (ч. 18 ст. 96 КУпАП);

уповноважена посадова особа юридичної особи – генерального підрядника або підрядника (ч. 13, 14 ст. 96-1 КУпАП);

головний архітектор проекту (ч. 1, 2, 6, 8 ст. 96-1 КУпАП);

головний інженер проекту (ч. 1, 2 ст. 96-1 КУпАП);

експерт (ч. 1, 2 ст. 96-1 КУпАП);

посадова особа, яка здійснює технічний нагляд на будівництві (інженер технічного нагляду) (ч. 7, 8 ст. 96-1 КУпАП);

відповідальні виконавці окремих видів робіт (послуг), пов'язаних із створенням об'єктів архітектури (ч. 1, 2, 9-12 ст. 96-1 КУпАП);

посадова особа підприємства, яке здійснює виробництво або виготовлення будівельних матеріалів, виробів, конструкцій (ч. 15–18 ст. 96-1 КУпАП) та ін. [8].

Втім, з проведеного аналізу реєстру судових рішень, було встановлено, що суб'єктами адміністративних правопорушень у сфері будівництва, зазвичай, є:

1) посадові особи підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності (наприклад на об'єкті «Капітальний ремонт адмінбудівлі майнового комплексу КП «Палац» замовником КП «Палац» в особі директора ОСОБА_1 не забезпечено здійснення технічного нагляду, чим порушено вимоги ст. 11 Закону України «Про архітектурну діяльність», п. 2 Порядку здійснення технічного нагляду під час будівництва об'єкта архітектури, затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 11.07.207 № 903, а тому останній вчинив правопорушення, відповідальність за яке передбачена ч. 17 ст. 96 КУпАП, тому на підставі протоколу, припису та акту перевірки управління Державної архітектурно-будівельної інспекції винесено постанову № 212 про визнання ОСОБА_1, винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 17 ст. 96 КУпАП та накладення штрафу у розмірі 8500 гривень) [12].

2) працівники об'єкта, на якому здійснюється будівництво, зокрема службові особи, які працюють на ньому і виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції (наприклад, у ході перевірки встановлено, що власником приміщення по АДРЕСА_1, приміщення № 503, ОСОБА_1 самовільно виконуються будівельні роботи без дозволу на їх виконання. На момент перевірки встановлено, що журнал авторського нагля-

ду на об'єкті будівництва відсутній та за весь період проведення позапланової перевірки не пред'явлений. Таким чином, замовником будівництва ОСОБА_1 не забезпечено здійснення авторського нагляду за будівництвом за вищевказаною адресою. Також на момент перевірки встановлено, що виконавча документація на об'єкті будівництва відсутня та за весь період проведення позапланової перевірки не пред'явлена) [13].

3) особи, які причетні до процесу будівництва на підставі угод, офіційно працюючі особи, оформлені на підприємстві, установі чи в організації будь-якої форми власності, відповідно до вимог трудового законодавства та вимог інших нормативно-правових актів, що регламентують трудові відносини;

4) особи, які працюють без укладання будь-яких договорів (наприклад, на підставі даних, зафіксованих в акті перевірки, щодо відповідачки було складено протоколи про адміністративне правопорушення за фактами: порушення вимог законодавства, будівельних норм, державних стандартів і правил та затверджених проектних рішень під час нового будівництва об'єкту по АДРЕСА_6, відповідальність за яке передбачена ч. 1 ст. 96 КУпАП; виконання будівельних робіт на вул АДРЕСА_8, АДРЕСА_5 без реєстрації декларації про початок виконання будівельних робіт та за наведення недостовірних даних у декларації, вчинені щодо об'єкту будівництва II категорії складності, відповідальність за яке передбачена ч. 7 ст. 96 КУпАП; незабезпечення замовником ОСОБА_1 здійснення авторського нагляду у випадках, коли такий нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства, відповідальність за яке передбачена ч. 16 ст. 96 КУпАП; незабезпечення замовником ОСОБА_1 здійснення технічного нагляду у випадках, коли такий нагляд є обов'язковим згідно з вимогами законодавства, відповідальність за яке передбачена ч. 17 ст. 96 КУпАП) [14].

5) замовники будівництва (наприклад, під час позапланової перевірки дотримання суб'єктом містобудування вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, будівельних норм, стандартів і правил на об'єкті виконання будівельних робіт з розширення балкону за адресою: АДРЕСА_1, замовни-

ки ОСОБА_1 та ОСОБА_3. При цьому замовниками будівництва ОСОБА_1 та ОСОБА_3 (які є власниками квартири за адресою: АДРЕСА_1: ОСОБА_1 (розмір частки 5/9) та ОСОБА_3 (розмір частки 4/9)), виконуються будівельні роботи з розширення балкону шляхом влаштування металевих конструкцій в зовнішню стіну будинку орієнтованими розмірами 1,5м*4м без набуття права на виконання таких робіт, технічного нагляду під час виконання будівельних робіт забезпечено не було, договір за здійснення авторського нагляду відсутній, що є порушенням, в результаті чого складено три протоколи про адміністративні правопорушення) [15].

6) особи, які здійснюють проектування об'єктів та експертизу проектів будівництва;

7) особи, наділені повноваженнями архітектурно-будівельного контролю (наприклад, оскільки на момент перевірки і під час розгляду справи ОСОБА_1 не підтверджено правомірність виконання будівельних робіт з реконструкції об'єкту відповідним повідомленням про виконання цих робіт, забезпеченням авторського і технічного нагляду, відносно ОСОБА_1 винесено постанову якою останню визнано винною у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 13 ст. 96 КУпАП та накладено штраф в розмірі 17 000 грн.; постанову від 21.05.2019 року №399/19, якою ОСОБА_1 визнано винною у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 12 ст. 96 КУпАП та накладено штраф в розмірі 17 000 грн.; постанову від 21.05.2019 року №400/19, якою ОСОБА_1 визнано винною у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 5 ст. 96 КУпАП та накладено штраф в розмірі 10 200 грн. Оскільки у спірному випадку мав місце одночасний розгляд адміністративних справ одним і тим же органом (посадовою особою), на підставі одного акту перевірки, відносно однієї особи, суд першої інстанції дійшов правильного висновку, що з урахуванням вимог, передбачених ч. 2 ст. 36 КУпАП, за вчинення позивачем адміністративних правопорушень, передбачених ч. 5, 12, 13 ст. 96 КУпАП, слід накласти стягнення в межах санкції, встановленої за більш серйозне правопорушення з числа вчинених, а саме за ч. 13 ст. 96 КУпАП в розмірі

тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян – у сумі 17 000 грн) [16].

8) особи, що надають технічні умови інженерного забезпечення об'єкта будівництва.

Таким чином, правопорушення у сфері будівництва вчиняють різні категорії осіб, а отже, на нашу думку, їх в межах здійснення адміністративно-правового дослідження доцільно детальніше класифікувати, а саме:

1) за відношенням до об'єкта будівництва: «внутрішні» суб'єкти – працівники об'єкта, на якому здійснюється будівництво (службові особи, які працюють на ньому і виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції); «зовнішні» суб'єкти – особи, залучені до процесу будівництва на підставі угод;

2) за відношенням до процесу будівництва: суб'єкти, залучені до процесів будівництва, – особи, які безпосередньо працюють на об'єкті будівництва; суб'єкти, які не залучені (не причетні) до процесів будівництва, але вчиняють правопорушення у цій сфері спільно з відповідальними особами;

3) за правовим статусом суб'єктів: загальні суб'єкти; спеціальні суб'єкти правопорушення (службові особи);

4) за кількісно-якісним складом: особи, які вчиняють правопорушення одноособово; особи, які вчиняють правопорушення у змові з іншими учасниками адміністративно-правових відносин чи сторонніми особами;

5) за формою працевлаштування правопорушників: особи, які офіційно працюють, оформлені на підприємстві, установі чи організації будь-якої форми власності, відповідно до вимог трудового законодавства та інших нормативно-правових актів, що регламентують трудові відносини; особи, які працюють без укладання будь-яких договорів, порушуючи трудове (а в багатьох випадках – і міграційне) законодавство.

6) за мотивом учинення правопорушення: особи, які вчиняють правопорушення через кар'єрні міркування, небажання перевантажувати себе зайвими турботами тощо; особи, які вчиняють правопорушення з корисливого мотиву.

Крім того, відповідних суб'єктів можна додатково класифікувати за способами та вида-

ми вчинення протиправних дій, зокрема, на осіб, які вчинили порушення вимог законодавства, будівельних норм, стандартів і правил під час будівництва, а також під час планування і забудови територій тощо, за інтелектуальним рівнем (особи з високим і низьким інтелектуальним рівнем) тощо.

Враховуючи зазначене, додатково пропонуємо кілька критеріїв класифікації.

Суб'єктний – відповідно до якого особи, які мають можливість вчинення правопорушення, розподіляються за своїми професійними функціями і, які мають можливість вчинити правопорушення; які мають відповідний правовий статус або займають посаду, компетенція якої передбачає вчинення певних дій (невиконання яких свідчить про вчинення правопорушень).

Об'єктний – ґрунтується на аналізі місця діяльності особи та посади, яку особа займає: особи відповідної кваліфікації, спеціальної освіти, досвіду діяльності у будівельній сфері, обізнаності з «тонкощами» функціонування сфери будівництва, «слабкими місцями» державного контролю та способами ухилення від нього, або методами роботи правоохоронних органів тощо; службові особи, до функцій яких відносяться контроль за певною сферою; які раніше притягалися до кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень у певній сфері; які займають «криміногенні» посади на підприємствах; які мають відповідну освіту і здійснюють діяльність у певній сфері.

Рольовий – участь особи у правопорушенні: особи, які виконують певну роль під час вчинення правопорушення: виконавці; пособники, а також особи, які: причетні до правопорушення – які не брали безпосередньої участі у дозвільних процедурах чи самому будівництві, але перешкоджають встановленню винних.

Як свідчить аналіз юрисдикційної практики, уповноважені суб'єкти кваліфікації іноді припускаються суттєвих помилок під час встановлення особи правопорушника. Здебільшого такі помилки зумовлені неналежним вивченням обставин справи, а також ігноруванням пояснень осіб, щодо яких складається адміністративний протокол та виноситься постанова про накладення адміністративного стягнення.

У рівній мірі це стосується як уповноважених посадових осіб архітектурно-будівельного контролю, так і суддів.

Помилки, допущені при встановленні відповідальної посадової особи, призводять до оскарження постанов про накладення адміністративних стягнень та до їх подальшого скасування судами [17, с. 133–134; 18]. Наприклад, розглянувши справу № 754/9712/13-а за адміністративним позовом ОСОБА_1 до інспекції ДАБК у Івано-Франківській області, Деснянський районний суд м. Києва скасував постанову про адміністративне правопорушення, складену відносно ОСОБА_1 за ч. 18 ст. 96 КУпАП, оскільки «у зазначеній постанові відсутні дані про те, що саме позивач у силу своїх посадових прав і обов'язків, мав надавати інформацію про зміну відповідальної особи на проведення авторського нагляду та зміну відповідальної особи на проведення технічного нагляду відповідно до декларації про початок виконання будівельних робіт і які б у свою чергу спростували доводи позивача про те, що він не є належним суб'єктом та свідчили про наявність у діях ОСОБА_1, складу адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 18 ст. 96 КУпАП» [19].

Водночас, як уже зазначалось, у вітчизняній теорії права остаточно не вирішене питання про адміністративну деліктоздатність юридичних осіб, що зумовлює брак уваги до відповідної проблематики в цілому та до ознак юридичної особи зокрема. Поодинокі спроби дослідників систематизувати ознаки юридичної особи як суб'єкта адміністративного правопорушення є настільки ж неузгодженими, наскільки й дискусійними [17, с. 124]. Так, наприклад, І. Г. Петрова до особливих (спеціальних) ознак юридичної особи як суб'єкта адміністративного правопорушення відносить такі: 1) родовим поняттям виступає поняття суб'єкта права, а не організації або майна; 2) володіє власною правовою формою, елементами ідентифікації, які мають значення для організації зовнішніх її зносин [20, с. 210].

Таким чином, до суб'єктів адміністративних правопорушень у сфері будівництва необхідно віднести: посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності; працівників об'єкта, на якому

здійснюється будівництво, зокрема службові особи, які працюють на ньому і виконують організаційно-розпорядчі або адміністративно-господарські функції; осіб, які причетні до процесу будівництва на підставі угод, офіційно працюючі особи, оформлені на підприємстві, установі чи в організації будь-якої форми власності, відповідно до вимог трудового законодавства та вимог інших норматив-

но-правових актів, що регламентують трудові відносини; осіб, які працюють без укладання будь-яких договорів; замовників будівництва; осіб, які здійснюють проектування об'єктів та експертизу проектів будівництва; осіб, які наділені повноваженнями архітектурно-будівельного контролю; осіб, що надають технічні умови інженерного забезпечення об'єкта будівництва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коваль Л. В. Адміністративне право : підручник. Київ, 1998. 211 с.
2. Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посіб. / за ред. А. Т. Комзюка. Харків, 1998. 78 с.
3. Заярний О. А. Правове забезпечення розвитку інформаційної сфери України: адміністративно-деліктний аспект: монографія. Київ: «Гельветика», 2017. 700 с.
4. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. : у 2 т. / ред. кол. : В. Б. Авер'янов. Київ, 2004. Т. 1. Загальна частина. 584 с.
5. Кравченко Л., Плетньова О. Проблеми адміністративної відповідальності юридичних осіб у сфері валютного законодавства. *Юридичний журнал*. 2004. № 8. С. 69–72.
6. Герасименко Є. С. Питання реформування інституту адміністративної відповідальності : автореф. дис. ... канд. юр. наук : 12.00.07. Київ, 2000. 21 с.
7. Серета В. В. Особливості юридичного складу адміністративних проступків, за які передбачено притягнення до відповідальності окремих спеціальних суб'єктів. *Право і безпека*. 2013. № 4. С. 48–53.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон від 7 груд. 1984 р. № 8073-Х. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
9. Світличний О. П. Про розмежування адміністративної відповідальності посадових та службових осіб у сфері земельних праввідносини. *Право України*. 2010. № 3. С. 204–209.
10. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квіт. 2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/para2533#n2533>.
11. Про судову практику у справах про хабарництво: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 26 квіт. 2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text>.
12. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 17 верес. 2020 р. Справа № 482/1329/16-а. Провадження № К/9901/44880/18. *Єдиний Державний Реєстр Судових Рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91642217>
13. Постанова п'ятого апеляційного адміністративного суду м. Одеса. Справа № 522/10991/19. Провадження № 854/9058/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86988190>
14. Постанова Восьмого апеляційного адміністративного суду м. Львів від 18 лист. 2019 р. Постанова № 857/8812/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85803697>
15. Постанова П'ятого апеляційного адміністративного суду м. Одеса від 18 берез. 2020 р. Справа № 420/3758/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88298571>
16. Постанова Жовтневого районного суду м. Маріуполь від 11 січ. 2020 р. Справа № 263/13124/18. Провадження №2-а/263/5/2020. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86881654>.
17. Гарат М. Р. Відповідальність за адміністративні правопорушення у сфері містобудівної діяльності: дис. ... докт. філософ. 081. Київ, 2023. 265 с.
18. Музичук О. М., Василенко М. Є. Поняття та особливості оскарження постанови по справі про адміністративне правопорушення. *Наше право*. 2022. № 1. С. 214–218.
19. Постанова Деснянського районного суду м. Києва від 18 черв. 2013 р. у справі № 754/9712/13-а «Справи зі спорів з приводу забезпечення сталого розвитку населених пунктів та землекористування, зокрема зі спорів у сфері містобудування; планування і забудови територій; архітектурної діяльності». *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/31884305>
20. Петрова І. Г. Особливі ознаки юридичної особи як суб'єкта адміністративного правопорушення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: «Право». 2013. Вип. 22. Ч. 1. Т. 2. С. 208–210.